

รัฐบาลส่วนกลางมีนโยบายในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดทำกรบริการสาธารณะบางอย่างด้วยตนเองแต่ปัญหาสำคัญ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล หรือ อบต. ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง และมีจำนวนมากที่สุดโดยส่วนใหญ่เป็น อบต. ขนาดเล็กที่มีจำนวนประชากรต่ำกว่า 5,000 คน เขตการปกครองที่ถูกกำหนดให้เป็นเขตการให้บริการมีอาณาเขตกว้างใหญ่ การตั้งอาคารบ้านเรือนในชุมชนอยู่ห่างกัน ลักษณะหนาแน่นต่ำ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามบทบาทและหน้าที่ได้ที่มีสาเหตุมาจากความไม่คุ้มค่าในการลงทุนและบริหารจัดการ

รายงานการวิจัย ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยด้านจำนวนประชากร และการกระจายตัวของบ้านเรือนในชุมชนจากศูนย์กลาง ที่มีผลต่อ ความสามารถในการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่มีสาเหตุมาจากขนาดชุมชนที่ไม่เหมาะสม รวมไปถึงเสนอแนะลักษณะสภาพของเมือง ที่มีผลทำให้ผู้อยู่อาศัยภายในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาได้แก่ ทฤษฎีศูนย์กลาง และ ทฤษฎีการวิจัยเชิงพรรณนา ในขอบเขตจิตวิทยาสภาพแวดล้อม การศึกษาเป็นการเปรียบเทียบชุมชน ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ได้แก่ เทศบาลเมือง สมุทรสงคราม เทศบาลตำบลอัมพวา และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปรก ตามลำดับ เพื่อศึกษาถึงการให้บริการสาธารณะภายในชุมชนของแต่ละเขตการปกครอง ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างจากหลังคาเรือนแต่ละชุมชน เพื่อสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม และสังเกตเพื่อเก็บข้อมูลพื้นที่ศึกษาจากภาคสนาม

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนขนาดใหญ่ สามารถลงทุนพัฒนาการบริการสาธารณะที่มีจำนวนประเภท และมาตรฐานที่สูงกว่า ชุมชนขนาดกลางและเล็กตามลำดับ ชุมชนขนาดกลางสามารถลงทุนพัฒนาการบริการสาธารณะที่มีจำนวนประเภทใกล้เคียงกับชุมชนขนาดใหญ่ แต่มีระดับมาตรฐานที่ต่ำกว่า ชุมชนขนาดเล็ก ไม่สามารถลงทุนพัฒนาการบริการสาธารณะในหลายประเภทได้ และการบริการสาธารณะที่พัฒนาให้มีขึ้นได้ จะมีมาตรฐานในระดับต่ำ การบริการสาธารณะในพื้นที่ไม่ขึ้นอยู่กับ ขนาดประชากร ขนาดพื้นที่เขตการปกครอง (เขตการให้บริการ) และค่าความหนาแน่นรวม แต่ขึ้นอยู่กับ ความหนาแน่นของหลังคาเรือนในชุมชน และระยะห่างจากศูนย์กลาง ชุมชนที่มีความหนาแน่นขั้นต่ำที่ 4-7 หลัง/ไร่ จะสามารถลงทุนพัฒนาการบริการสาธารณะในพื้นที่ที่มีมาตรฐานสูง ชุมชนที่มีค่าความหนาแน่นต่ำกว่า 1.5 หลัง/ไร่ การบริการสาธารณะในพื้นที่จะมีมาตรฐานต่ำ หรือไม่สามารถพัฒนาขึ้นได้ นอกจากนี้ค่าความหนาแน่นของหลังคาเรือนในชุมชน ยังส่งผลต่อปัญหามลภาวะในชุมชน ชุมชนหนาแน่นมาก ส่งผลให้ปัญหามลภาวะสูงกว่า ชุมชนหนาแน่นน้อย แต่ชุมชนเทศบาลตำบลอัมพวาหนาแน่นมาก พื้นที่ศึกษาขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 2 กลับมีปัญหามลภาวะในระดับต่ำ เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของชุมชน การศึกษานี้ เสนอแนะว่า การพัฒนาการบริการสาธารณะที่มีมาตรฐานสูง ควรพัฒนาในชุมชนขนาดใหญ่ การบริการสาธารณะที่มีระดับมาตรฐานที่ต่ำลงมาควรพัฒนาในชุมชนที่มีขนาดเล็กกว่าลงมาตามลำดับ การบริการสาธารณะที่ไม่สามารถพัฒนาให้มีขึ้นได้ในชุมชนขนาดเล็ก ให้ชุมชนขนาดใหญ่เป็นศูนย์กลางในการให้บริการแก่ชุมชนขนาดเล็กโดยรอบ สำหรับ องค์การบริหารส่วนตำบล ขนาดเล็ก ที่เป็นประเด็นปัญหาของการศึกษา ควรพัฒนาศูนย์กลางขนาดเล็ก เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้บริการบางอย่างที่มีระดับมาตรฐานขั้นต่ำแก่คนในชุมชน เช่น โรงเรียน อนุบาล ศูนย์การแพทย์ชุมชน เป็นต้น กรณีจะพัฒนาการบริการสาธารณะในพื้นที่ รัฐบาลกลางควรมีมาตรการผลักดันให้เกิดการตั้งถิ่นฐานลักษณะรวมตัวกันในเขตศูนย์กลาง โดยมีค่าความหนาแน่นของหลังคาเรือนขั้นต่ำ 4-7 หลัง/ไร่ จึงจะสามารถลงทุนพัฒนาการบริการสาธารณะในพื้นที่ที่มีมาตรฐานสูง โดยพัฒนาลักษณะทางกายภาพของชุมชน เช่นเดียวกับชุมชนเทศบาลตำบลอัมพวา หนาแน่นมาก นอกจากนี้ควรมีการศึกษาถึงความต้องการ และความจำเป็นในการรับบริการสาธารณะต่างๆ จากคนในชุมชนเพิ่มเติม ที่นอกเหนือไปจากประเด็นของการศึกษานี้

ABSTRACT

TE 165509

The Royal Thai Government Intends to decentralize its power to the local government in order to respond to their specific local needs. However, the decentralization of power does not seem to work effectively. The over 2,000 Sub-District Administrative Organizations are scattered around the country with population fewer than 5,000. The Sub-Districts are mostly small in area and population size, with fairly low population density. It is thus difficult for the Sub-District Administrative Organizations to function effectively in term of investment and operation.

This research aims to study factors regarding population size and density which have an impact on the quality of public services provided by the local government. The study also endeavors to propose possible solution and recommendations on community planning to improve the standard of living for the local people.

The study bases it framework on two lines of theories: the Central Place and the Environmental Psychology theories. The study attempts to compare the effects of 3 sizes of communities –the large-, medium-, and small-communities--with samples drawn from population in Samut-SongKram Municipality, Amphawa Sub-District and Baan Prok Sub-District. The information is obtained by means of questionnaire and field survey.

The study reveals that large communities are able to acquire a more diverse public services, with a higher standard when compared to the medium and small ones. Even though the medium community is able to acquire almost as much public services as the large community. The small community has a limitation to operate a variety of services, with relatively lower standard. Beside the size of the population, the coverage of physical administrative area (service area), the average density—such as household density in the community--and the distances from the service center also play an important role on the quality of services. The bottom limit of household density to be able to support public services is 4-7 household per rai. Community density lower than 1.5 households per rai are normally found having sub-standard public services. if they could provide such services at all. Household density, in turn, has been the root of environmental problems in the communities. Communities with higher household density are more problematic environmentally than those with lower one, with the exception of Amphawa Sub-District. Its high household density attribute causes fewer environmental problems due to its unique physical characteristics. The study suggests that public services order, which similar to the concept of range of goods, should be developed in accordance with community sizes. A large community should play the role of the market center to provide services for its nearby smaller communities, where public services development would not be feasible. Smaller sub-district administrations, which are more problematic, should perform as a lower order center to provide simplistic services for its members, such as nursery and community health services. The local government should establish policies to control the settlements pattern in central areas, in order to make service provision more effective. Settlement should have a density not lesser than 4–7 households per rai, so that higher order public services, which are more beneficial to the community, can be invested. The favorable physical characteristics of Amphawa Sub-District and its optimal community density could be taken as a modal of ample service provision. Further studies on community needs and public services, demands should be conducted in the future.